

Fitzroy Maclean:

„Josip Broz Tito“

U toku prošle godine, povodom smrti našeg Predsednika, poznati i uvaženi britanski političar, vojnik i publicista ser Ficroj Maklejn objavio je knjigu* pod naslovom »Josip Broz Tito« (Josip Broz Tito — A Pictorial Biography), živo i neposredno govoreći o veličini Titove ličnosti i o dramatičnosti naše revolucionarne istorije tokom prohujalih decenija dvadesetog veka. Bez obzira što se knjiga pojavila neposredno posle Titove smrti, ona, po svojoj sadržini, načinu kazivanja i ukupnim vrednostima, nema prigodni karakter nego širi i neprolazni značaj. Njeno štivo će na uzbudljiv i dostojan način dugo upoznavati sve nove i nove čitaoce, i kod nas i u svetu, sa istorijskim procesima iz kojih je iznikla savremena socijalistička

* Izdavač: Mladost — Zagreb, Jugoslovenska revija — Beograd i Pobjeda — Titograd

Jugoslavija i sa jedinstvenom ličnošću koja se svojim imenom poistovetila sa navedenom istorijom.

Uvaženi ser Ficroj Maklejn je svoje kazivanje zasnovao i ostvario kao neposredni svedok i opservator prilika i događaja, kao saveznik i saborac u izuzetno teškim uslovima borbe protiv fašističkih zavojevača i kao lični prijatelj i poštovalac Josipa Broza Tita i svih njegovih boraca i sledbenika. Upravo zbog toga su njegovi tekstovi napregnuta saga o ličnostima i događajima, iskreno divljenje ratnim naporima porobljenog naroda i toplo iskazivanje prijateljske solidarnosti prema borcima za slobodu, izraženo odnosom prema našem Vrhovnom komandantu. Pred našim očima se, filmskim stilom i tehnikom, odvija majstorski komponovan i znalački transponovan Titov životni put od prvih koraka siromašnog zagorskog seljačkog deteta do maršala Jugoslavije i jednog od velikana savremene svetske istorije.

U metodološkom pristupu autor je duboko i suštinski shvatio dijalektiku Titovog razvoja i osobito uslove u kojima je živeo i revolucionarno delovao, a i višedimenzionalnost njegove ličnosti, čije se pojedine crte ne mogu odvojeno shvatiti i jednostrano tumačiti. U najkraćem, radi se o tome da je Tito kroz ceo svoj dugi i revolucionarni vek neprekidno vodio nepomirljivu borbu na dva fronta: za nacionalno oslobođenje naših naroda i narodnosti i za socijalističko društveno uređenje Jugoslavije, svestan da jedno bez drugog ne može i da jedno obavezno uključuje i drugo. Gotovo je suvišno i podsećati na one istorijske periode vezane za borbu protiv Austro-Ugarske Monarhije, nacionalne neravnopravnosti u vreme velikosrpske vladavine u staroj Jugoslaviji, gigantsku borbu protiv fašističkih okupatora, i na kraju, protiv staljinističkog birokratskog velikodržavnog ekspanzionizma.

Uvek paralelno i u najtešnjoj organskoj vezi sa borbom za slobodu naroda, Tito se nalazio na koloseku revolucionarne borbe radničke klase i obespravljenih radnih masa, kojima je neumorno ukazivao da bez socijalizma nema slobode i da bez slobode nema socijalizma. Socijalističko samoupravljanje je, s jedne strane, rezultat, izraz i životni imperativ, oslobođenja rada i pretvaranja radničke klase u vladajuću snagu društva, a s druge strane, ostvarenja punih nacionalnih prava i sloboda svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Mada drukčijim rečima i svojim osobenim stilom, autor je, držeći se ove zakonitosti, u punom svetlu ubedljivo i objektivno prikazao Titovu životnu stazu prateći ga kroz sve krupne i prelomne događaje u njegovoj i našoj istoriji.

Boraveći pri našem Vrhovnom štabu, kao šef Britanske i prvi šef Savezničke vojne misije, uvaženi autor je zbivanja u Jugoslaviji, na čijem čelu se kao presudna ličnost nalazio Tito, posmatrao i izučavao ne samo kao profesionalni vojnik već iz mnogo šireg, reklo bi se sveobuhvatnog ugla. Njegovo humanističko obrazovanje, uz bogato političko i diplomatsko iskustvo, a i osobene kvalitete čoveka i ratnika, omogućile su mu da i Titu priđe na svestran način i da ga pojmi kao složenu i osebnju ličnost. Posmatrati Tita i pisati o njemu kao o vojniku, a ne i kao političaru, kao o revolucionaru, a ne i kao patrioti, kao o borcu, a ne i kao čoveku — nije moguće, čega je autor bio duboko svestan. Smatramo da je to druga okolnost koja je autoru omogućila da u svoj fokus obuhvati sve strane Titove ličnosti, širinu i karakter naše oslobodilačke borbe i socijalističke revolucije.

U jednom fragmentu svoje knjige autor piše: »On nije krio da je komunist, naprotiv, on se time ponosio. Ali neobično za komunistu, on je bio spreman da o svakoj stvari raspravlja, i da tada, na licu mjesta donese odluku bez pozivanja na više autoritete. Izgledao je apsolutno siguran u sebe; vođa a ne potčinjeni.

Bilo je i drugih neočekivanih stvari: njegov začuđujuće široki pogled na svijet; očita nezavisnost duha; uvijek prisutan smisao za humor; neskriveno radovanje običnim životnim stvarima; urođena sumnja u ljudske odnose ustupala je mjesto prijateljstvu i druželjivosti... pažljivost i velikodušnost koje su stalno bile prisutne; iznenađujuća spremnost da sluša i drugu stranu; i konačno, jak osjećaj nacionalnog ponosa što ga je dijelio sa svakim od svojih drugova, od onih na najvišim položajima do onih najnižih«.

Prema svemu tome, Tito je, kao kompletna i velika ličnost, u interpretaciji autora, izvedena iz naše krvave istorije, iz mukotrpnog života naših naroda, što drugim rečima znači da su generacije vekovima učestvovala u stvaranju takvog vođe koji će po meri istorijske potrebe snagom svoje volje i talenta odgovarati najkrupnijem prelomu u istoriji Južnih Slovena i ostalih naroda na našem tlu. Takvoj fabuli izvanredno odgovara unutrašnja struktura navedenog dela koja je istorijsku hronologiju omeđila »krvavim kamenim međašima«, na kojima su skladno i logično zasnovana poglavlja knjige.

Sadržaj ove nevelike edicije podeljen je na četiri osnovna dela, od kojih se prvi, pod nazivom »Rađanje revolucionara«, odnosi na dugačak i po zbivanju raznolik period, od Titovog detinjstva do drugog svetskog rata, kroz koji se, stilom lake naracije, pregledno prati teški životni put Josipa Broza od šegrta i nadničara do generalnog sekretara Komunističke partije Jugoslavije.

Drugi, najdramatičniji deo, pod nazivom »Deset na jednoga«, odnosi se na organizovanje i vođenje oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije, gde se autor već pojavljuje u ulozi neposrednog svedoka, pažljivog hroničara i savezničkog izaslanika. Scenario ovog poglavlja zasnovao je na poznatoj periodizaciji od sedam neprijateljskih ofanziva, što je autoru za ovu svrhu izvanredno poslužilo kao način iskazivanja povezanog i logičnog toka ratnih zbivanja na našem ratištu. Tito je u svim ofanzivama predstavljao centralnu ličnost i neposredno komandovao našim glavnim grupacijama i rukovodio operacijama naše narodnooslobodilačke vojske. Ukoliko su ovakvim prilazom neki naši krajevi ili jedinice ostale van autorovog vidokruga, to se može objasniti samo okolnošću da se matica zbivanja ipak odvijala kroz pomenutih sedam ofanziva. Međutim, u ovom delu je najvažnija činjenica da je autor podjednako iscrpno, tekstom i fotografijom, verno i objektivno, prikazao ulogu i aktivnost četnika Draže Mihailovića, kao izdajnika i sluge okupatora, i s tim u vezi evoluciju stavova zapadnih saveznika prema našem pokretu. U tome autor vidi i svoju veliku zaslugu, što je našoj javnosti već odavno poznato. Čerčil je, kao snažna i vidovita ličnost, bez obzira na svoju konzervativnu reputaciju, pre i bolje od drugih procenio odnos snaga na našem ratištu i veličinu naše borbe. Izgleda da je pronikao i u činjenicu da autohtona revolucija, ako hoće to da ostane i da se nastavi, mora biti uvek svoja — samostalna i nezavisna. Lucidno je zapaženo i pažljivo registrovano da je istovremeno tekao i drugi proces koji je vodio otrežnjavanju i stvaranju svesti o zaštiti slobode i nezavisnosti, što će se kao istorijska neminovnost u svoj oštini pojaviti nešto kasnije.

Treće poglavlje ove jedinstvene monografije — »Proglašenje nezavisnosti« — odnosi se na period od završetka drugog svetskog rata do Titove smrti, koji je vremenski najduži, ali po obimu kazivanja, zbog bliške vremenske distance, najkraći. Centralnu osu ovog dela kazivanja čini očuvanje naše nezavisnosti, slično kao što u prethodnom predstavlja borba za nacionalno i socijalno oslobođenje. Borba protiv Kominforma i staljinističkog hegemonizma, na jednoj strani, a za razvoj samoupravljanja i politike nesvrstavanja, na drugoj strani, uz poznate teškoće u odnosima sa Zapadom i sa unutrašnjim devijacijama, koje su i sada aktuelne — čine suštinski deo ovog koliko kratkog, toliko nadahnutog ostvarenja.

Epilog, kao četvrti segment ove publikacije, nije, kao što prividno izgleda, rezime prethodnog teksta, već kvintesencija u punom smislu reči, u kojoj se na iskren i zanosan način i umetničkom snagom iskazuju najviše istine i neopozive ocene.

»Oluje što ih je Tito krotio raznijele bi slabijeg od njega. Kroteći ih, nosile su ga korak dalje na njegovu putu. Prvi svjetski rat ga je naučio da se bori i napravio od njega zarobljenika u Rusiji gdje ga je revolucija načinila revolucionarom. Kada ga je jugoslavenska policija bacila u tamnicu, on je tamnovanje pretvorio u školu. Dok su Staljinove čistke zbrisale toliko njegovih drugova, on je ostao sekretar Komunističke partije Jugoslavije i drugi svjetski rat ga je zatekao na čelu sposobne ilegalne organizacije, sposobne da se preobrazi u snažan pokret otpora.

Rat je Titu pružio priliku. U četiri godine oslobodio je zemlju vlastitim snagama i snagama svojih sunarodnjaka. Na čelu moćnog vojnog i političkog aparata, kojega je sam stvorio, mogao se uspješno oduprijeti pokušajima njegovih bivših sovjetskih zaštitnika da ga učine svojim satelitom. Hrabar, odlučan, jasnih ideja, kada je trebalo nemilosrdan, vodio je svoju zemlju kroz poratne krize, vodio je istom onom sigurnom rukom i postojanim nervom koji su mu omogućili da za četiri ratne godine, protiv nadmoćnijeg neprijatelja, vodi svoje slabije naoružane i malobrojne snage do konačne pobjede«.

Kada se takve i slične ocene čuju od čoveka sa strane, koji je uz to drugačijih političkih i ideoloških nazora, onda one zvuče ne samo ubedljivo, već prijateljski naklonjeno i ljudski toplo. I ovom prilikom su kroz delo o kojem je reč, potvrđene dve podjednako bitne stvari — da Tito ne pripada samo nama, već svetu i ljudima uopšte, i da valorizacija i odmeravanje veličine takvih ličnosti pretpostavlja da i autori koji to čine poseduju visoke etičke i opšte ljudske kvalitete, što postaje spoznaja od univerzalne vrednosti.

Upravo zbog takve činjenice knjiga, zajedno sa ranijim autorovim memoarskim radom, predstavlja dragocen prilog našem ratnom drugarstvu i solidarnosti, i kamen više u zgradi jugoslovensko-britanskog prijateljstva. To su razlozi zbog kojih knjiga zaslužuje da se nađe u rukama svih onih koji o Titu i našoj istoriji žele saznati što više, i to u ovom slučaju iz pera inostranog posmatrača i hroničara, što joj daje i posebnu draž. To će istovremeno kod naše čitalačke javnosti pojačati poštovanje i produbiti simpatije prema njenom autoru.